

ba, avagy „átlátott” a gondolataikon (noha ennek a jelenségnek lehet normális magyarázata is): Mt 9,4; 12,25; Jn 2,23-25 („Tudta, mi lakik az emberben”); Jn 4,18 („Öt férjed volt, s aki most van, az nem a férjed”). – „Hatalma volt”: „hatalommal”, az embereket lenyűgözve tanított (Mt 7,29), „hatalommal”, azaz hatékonyan szólított föl a követésére (Mk 1,17-18: az első tanítványok; Mt 9,9: Lévi), „hatalommal”, „ellenállhatatlanul” vitázott (Mt 21,27: „...akkor én sem mondom meg”; Mt 22,46: nem tudtak válaszolni, és nem merték többé kérdezni), „hatalma volt” ellenségein, vagyis (átmenetileg!) „megbabonázta, megbénította” őket: Názáretben „áthataladt köztük, és elment” (Lk 4,30), később: „Senki sem tudott kezét emelni rá... Azt mondták: Ember így még nem beszélt” (Jn 7,44-46). – (Nem könnyű kérdés persze, hogy ezekben a beszámolóknak mennyi az eredeti, hiteles jelenség, és mennyi az evangélisták véleménye...)

A szupranormális Jézus

Szándékosan nem úgy fogalmazok, hogy „szupernormális”, mintha Jézus emberfeletti, tehát isteni tulajdonságokkal bírt vagy éppenséggel Isten lett volna; a „szupranormális” jelző azt akarja jelenteni, hogy Jézus „be volt kötve/csatolva” Istenhez, valami egészen alapvető, őt „teljesen” átjáró és meghatározó „föl felé (Isten felé) irányultság” jellemezte: „mindent” „Isten szemével” nézett és érzékelt, Isten szándékai szerint akart tenni, „Isten erejével” (abból merítve) csinált; „vezeték”, „csatorna” volt, amelyen keresztül Isten világossága, jósága és ereje áradt a világba.

Példaként a teljes evangéliumot föl lehetne vonultatni, ezért csak néhány konkrét eset következzen ötletszerűen: A „nyolc boldogság” minden mondata (Mt 5,3-10). – Az ellenségszeretet tanítása (Mt 5,38-48: „így lesztek olyanok, mint Isten”). – „Megélhetési gondjaitok vannak? Nézzétek az ég madarait, a mezők virágait” (Mt 6,25-33). – „Viharba keveredtetek, süllyedés fenyeget? Mit féltetek? Miért nem bíztok?” (Mk 4,40). – „Féltetek az üldöztetéstől? Hogy megölnek? Nézzétek a verebket...!” (Mt 10,29). – „Féltitek vagyontárgyaitokat? Mit ér az embernek, ha az egész világot megnyeri is...?” (Mk 8,36-37). – „Szívesen elválnátok házastársatoktól? Kezdetben nem így volt [= Istennek más az elképzelése]” (Mk 10,1-9). – „Teljesen leköt a háztartás, a vendéglátás? Márta, Márta, sok minden izgat téged, pedig csak egy a szükséges” (Lk 10,38-42). – „Magános és állami terrorcselekményekről hallotok? Ha meg nem tértek, ugyanolyan rosszul jártok” (Lk 13,1-5). – „Nagystíliú sikkasztásról terjed a hír? És ti jóra használjátok a pénzeteket?” (Lk 16,1-9). – „Molyrágta kabátot láttok? Kirabolták az ismerősötöket? Gyűjtsetek »mennyei kincseket« [= jó tetteket]: azokat nem rágja meg a moly, nem lopják el” (Mt 6,19-20). – „Azt látjátok, hogy valaki fennhéjázva adakozik vagy imádkozik? Ti tegyétek titokban, még a jobb kezetek se tudja, mit csinál a bal!” (Mt 6,1-18). – „Önzetlenül jót tettetek a nyomorultakkal? Istennek tettétek!” (Mt 25,31-40). – Méltán adja aztán Jézus szájába ezeket a szavakat a János-evangélium: „Atyám szüntelenül munkálkodik, ezért én is” (5,17), illetve: „Az az én eledelem, hogy annak akaratát tegyem, aki küldött engem” (4,34).

A valóságban természetesen **nem választható szét a három személyiségvonás**; néha nehéz is meghatározni, hogy egy-egy tulajdonsága melyik kategóriába tartozik; sokszor egyszerre kettőbe (normális + paranormális, paranormális + szupranormális, normális + szupranormális), vagy mind a háromba.

Az utóbbi esetre szeretnék még egy példát fölhozni, nevezetesen a „kenyérzaportítás” történetét (Mk 6,34-44). A *normális* sík: Jézus meghagyja tanítványainak, hogy osszák szét, amijük van; erre feltehetően az emberek is megosztják egymással, amijük van; normális úton jut mindenkinek valami. A *paranormális* sík: Jézus „hatalma”, a belőle áradó erő „kényszeríti”, azaz veszi rá a tanítványokat arra, hogy szétosszák az utolsó falat kenyeret is, és ugyanez az „erő” (s persze a tanítványok jó példája) ösztönzi az embereket arra, hogy ők is megosszák utolsó tartalékaikat. A *szupranormális* sík: Az éheseikkel vállalt szolidaritás (egyáltalán az éhezés észrevétele), a segíteni akarás szándéka, a segítség ténye és módja (= az osztozás + az osztozás láncreakciójának kiváltása) mind-mind „fölülről” jön és e „fölülről” erejében megy végbe.

Jézus teljes ember volt.



FARAGÓ FERENC

ARCHETÍPUSOK AZ EVANGÉLIUMBAN

(III.)

A Tanítványok

„Miért nincsenek ma már tanítványok?
Mert papok vannak és kedves hívek.”
(B.Gy. Napló)

A figyelemre méltó fenti idézet a 'mester' és 'tanítvány' aspektus múlt idejéről beszél. Minden múlt idő, ha úgy tetszik, minden hagyomány tud erről az alapvető ember és ember közti viszonyról – mi több hierarchiának (*szent uralom*) tekint, melynek a legfelső szintjén az Isten áll. Más megközelítésben: a tanító az Isten dolgaiba beavatott és a tanítvány a tanító által beavatandó. A tanítónak több neve is van: mester, rabbi, guru, láma, stb. Lélektani szempontból a tanító mindig az apa archetípusát testesíti meg, állandó jelzői: a bölcs, az öreg, a védelmező, az idősebb barát, stb.. A mester archetípusos szerep-repertoárjába a segítő-jutalmazó mellett a büntető-fegyelmező aspektus egyaránt belefér. A *papok* és a *hívek* aspektus már a klérus találmánya, önmaga tekintélyének, hatalmának fenntartására.

Az evangéliumi személyek archetípusainak elemzésekor egy sajátos őstípus-kört kell szemügyre vennünk, ezek a Tanítványok. Bár Jézus nem nevezi övéit tanítványoknak, mégis a tanítvány, a Tizenkettő, majd később az apostolok megnevezés honosodott meg velük kapcsolatban. A tanítványok a Jézust követő, de Jézust teljes mértékben soha meg

nem értők archetípusa. A maga nemében igen heterogén közösség, mondhatni az emberi tulajdonságok, karaktertípusok teljes átfogói. Mégis sok tekintetben egységet mutatnak. Nézzük ez utóbbit. Egységesek életkoruk tekintetében, talán 18-20 évesek lehetnek; férfiak, és nőtlenek mindnyájan, nem voltak tehetősök, a Jézus követés elemi indíttatású bennük (ez alól természetesen Júdás sem kivétel), nyitott, kereső fiatal emberek, semmi különös nincs bennük, *hétköznapi figurák*, mondhatnánk mai szóhasználattal. És érdekes módon egyikük sem volt farizeus-közeli...

A 12 utal a tizenkét törzsré¹, és arra a szociálpszichológiai tényre, hogy kisközösség optimálisan ilyen létszám mellett működhet hatékonyan, ennél kevesebb nem elég hatékony, ennél több, pedig már aránytalan intimitásvesztéssel jár. A Tizenkettő, mint közösség sajátos szociometriai alakzat mentén strukturálódik. Egy kiemelkedő (Péter) közülük, három (Péter, Jakab, János) többet lát meg Jézusból – és Jézus is többet mutat magából nekik, mint a többi kilencnek, egy kételkedik, hitetlenkedik (Tamás) és egy (Júdás) elárulja a Mestert. Két utóbbi annyira markáns, tipológiailag determinált, hogy állandó jelzővel illetjük (hitetlen Tamás – tamáskodás, áruló Júdás – júdáskodás). A többiek (András, Máté, Fülöp, Bertalan, Jakab, Tádé, Simon) a kisközösség sajátos, de viszonylag semleges testét alkotják. Péter alakja kétségtelen, hogy központi személyiség érzetét keltheti bennünk, de közel sem odáig menően, hogy Péterben Jézus a pápaság intézményét kívánta volna előrevetíteni. Sokkal inkább lehetőséget ad a *péteri* személyiségnek (egyszerű halászember), hogy az Isten Országának építésében kimagasló szerepe lehessen, szemben, akár egy teológiailag jól kimunkált, farizeusi személyiséggel. Péter az, aki már-már jár a vízen; (csodálatos metaforája ez az Evangéliumnak) – egy-két lépést tesz Jézus felé, de utána megijed, elbizonytalanodik és elkezd merülni. Jézus kinyújtja a kezét, és az mondja: *'Te kishitű, miért kételkedtél?'* Péter eljut a transzcendencia határmezsgyéjére, de átlépnie nem sikerül. A keleti hagyomány ezt a határhelyzetet bódhiszivatva állapotnak nevezi. Van ennek a majdnem-vízen-járásnak még egy érdekes aspektusa. Péter azt kéri Jézustól, hogy parancsolja meg, hogy oda menjen hozzá. Kinek parancsolja meg? - A víznek, hogy ne süllyedhessen el Péter? - Az Atyának, hogy tegyen csodát Péterrel? - Nem, nem;

¹ Lásd még:

- A három és a négy szorzataként a tökéletesség száma;
- Kínában és Babilonban a nagy kozmikus szám, a 60-as számrendszer alapszáma;
- Az állatkör száma;
- Egyiptomban a napot 12 órára, az évet 12 hónapra osztották;
- A gnosztikusok emanációs tana 12 éont ismert;
- A Szentírásban a tökéletesség és a szentség száma;
- Izraelnek 12 törzse volt, ezért a kitett kenyerek, s az ércstengert tartó ökrök száma is;
- A mennyei Jeruzsálem kapuinak száma;
- Ennek szorzatai Jahve 72 neve;
- Az Apokalipszis huszonnégy véne, s a száznegyvennégyezer kiválasztott;

hanem közvetlenül Péternek: *'Gyere!'* Ez az a *'Gyere!'* amelyre Péter óta oly sokan igent még csak mondunk, de menni már nem mertünk.

A Tanítványok személyi összetétele megfelel egy mindenkori emberi közösség eszenciájának. A Pétertől Júdásig ívelő szociometriai alakzatban elérnek a tanítványság legfőbb jellemzői. Az a paradox állapot is, hogy végső soron a Tanítványok nem értik meg a lényegét. A legjellemzőbb evangéliumi kép ezzel kapcsolatban a tanítványok alvása. A kép szimbolikus, az alvás az éberség, a transzcendenciára való érzékenység ellentéte.

Dsida Jenő így ír:

Tompa borzalom fogott el, mély állati félelem.

Körülnéztem. Szerettem volna

néhány szót váltani jó, meghitt emberekkel,
de nyirkos éj volt, és hideg sötét volt....

Péter aludt, János aludt, Jakab aludt,
Máté aludt, és mind aludtak....

Kövér csöppek indultak homlokomról,
s végigcsurogtak gyűrött arcomon....

A tanítvány a legjobb szándéka ellenére nem érti a mestert, az utolsó vacsora jelentősége sem ér el lelkük mélyéig, azon vitáznak, hogy ki a legnagyobb közöttük. Még a feltámadás után is azt kérdik a mesterüktől, hogy mikor állít-



ja már helyre Izraelt.

Tehát a Tizenkettő egy koherens kisközösség képét nyújtja, de természetesen jelentős különbségeket is találunk 'belül', a személyiségjegyekben. János és Jakab szeretetre érzékeny, ám lobbanékony természetűek. Nagyon mélyen és hirtelen fel tudnak háborodni az emberi igazságtalanságokon (Lk 9. 49-50²; 54-55³). Jézus ezért is adta nekik a Mennydörögés Fiai, Boanerges nevet. Péter, a lelkes, de gyakran megfontolatlan, kapkodó. Gyorsan dönt, de sokszor tévesen, hűséget gondol a mestere iránt, de mégis megtagadás lesz a vége. (Mt 16. 22⁴; Lk 22. 31-34⁵; Jn 18.10⁶). Jézusnak több-

² *Felelvén pedig János, monda: Mester, láttunk valakit, aki a te nevedben ördögöket űz; és eltiltók őt, mivelhogy téged nem követ mi velünk. És monda néki Jézus: Ne tiltsátok el: mert aki nincs ellenünk, mellettiünk van.*

³ *Mikor pedig ezt látták az ő tanítványai, Jakab és János, mondanak: Uram, akarod-é, hogy mondjuk, hogy tűz szálljon alá az égből, és eméssze meg ezeket, mint Illyés is cselekedett? De Jézus megfordulván, megdorgálá őket, mondván: Nem tudjátok minémű lélek van ti bennetek.*

⁴ *Ettől fogva kezdé Jézus jelenteni az ő tanítványainak, hogy néki Jeruzsálembe kell menni, és sokat szenvedni a vénektől és a főpapoktól és az írástudóktól, és megöletni, és harmadnapon föltámadni. És Péter elfogván őt, kezdé feddeni, mondván: Ment-*